

Inhoud

Inleiding	7
Voor jou zou ik willen dat ik haar was	19
Verwijderbare waarheden	53
God weet me wel te vinden	88
Alsof ze mijn dochters waren	116
Een tweede leven	145
Het laat je nooit meer los	175
Woord van dank	249
Opmerking	251
Citaatverantwoording	252

Inleiding

‘Ik wil een verhaal schrijven,’ noteerde mijn moeder in 1980 in haar dagboek. ‘Misschien over een kunstenaar, of over iemand die betekenis wil geven aan haar bestaan, iets van haar leven wil maken.’ Mama was toen negenentwintig en net moeder geworden. Ze spiegelde zich aan auteurs als Ann Beattie en Edna O’Brien, wier verhalen, vaak over gefnuikte verlangens, met enige regelmaat in *The New Yorker* verschenen. ‘Ik vind dat ik net zo soepel schrijf als zij, ik heb net zo’n scherp oor voor dialoog, maar in mijn schrijfsels ben ik te bedeesd, me te veel bewust van mezelf,’ schreef ze. ‘Ik kan alleen schrijven over slaapstadhuisvrouwen [...] en, zeg maar, mijn problemen.’ Ze hoopte een roman te schrijven die zou onderzoeken welke ‘diepe verbondenheid en jaloezie en liefde vrouwen jegens elkaar en jegens mannen voelen. Ik wil een *Madame Bovary* schrijven – maar ben bang dat ik niet verder kom dan een *Evergreen*,’ een melodramatische bestseller uit die tijd.

Ze probeerde zichzelf te dwingen elke dag te schrijven wanneer mijn zusje Sari, toen nog een baby, sliep. (Ik was nog niet geboren.) Maar ondanks haar goede voornemens kwam het daar niet van: ze at muesli, las de krant, kocht insecticide, vouwde de was – en haalde vooral verloren slaap

in. ‘Geweldig,’ schreef ze, ‘mijn leven in een notendop: wegdutten.’ Ze had verscheidene ideeën voor autobiografische cursiefjes, maar wist niet hoe ze ‘zoiets bij de lurven moet pakken, in de houdgreep nemen en compromisloos door-dringen tot de kern’. Haar dagboek is een en al strenge vermaningen aan zichzelf. ‘Dus jij wilt schrijver worden, jongedame? Nou, achter je typemachine dan en typen.’

Ze stuurde zoveel verhalen naar *The New Yorker* dat ze bang was dat de redactie zou denken ‘dat ik kierewiet ben, met al dat geleuter dat ik ze stuur’, schreef ze. Ze sprong een gat in de lucht en gaf mijn vader een zoen toen de redactie haar een afwijzingsbrief met een persoonlijk krabbeltje stuurde. Een manuscript dat met een andere paperclip terugkwam dan zij had gebruikt stemde haar hoopvol, want dat kon betekenen dat haar stuk uit de stapel was getrokken en was gelezen. ‘Ik droom aldoor van de postbode; hij bezorgt immers mijn manuscripten,’ schreef ze.

’s Avonds in bed las mijn moeder mijn vader voor uit haar werk. ‘Te veel adjectieven en bijwoorden,’ oordeelde hij stevast. Ze deed een schrijfcursus aan de University of Michigan en pende op de voorpagina van haar eerste opdracht een disclaimer: ‘Is dit een verhaal? Dat wil zeggen: heeft het een begin, een midden en een eind? Zelf zie ik die wel, maar mijn “huiscriticus” niet,’ schreef ze. In een ander verhaal verwoordde ze de scheve machtsverhoudingen die haar huwelijk uiteindelijk onhoudbaar zouden maken. Bovenaan de eerste bladzij schreef ze: ‘Een echtpaar stelt samen een brief op en ruziet over het taalgebruik.’ De vrouw wil ‘wij stellen het op prijs’ en ‘minimaal’, de man wil per se dat er ‘wij zijn erkentelijk’ en ‘op zijn minst’ komt te staan. De vrouw voelt zich zo miskend dat ze de brief verscheurt.

Op mijn vierde gingen mijn ouders uit elkaar; ze deelden

de zorg voor mijn zusje en mij. Om in haar levensonderhoud te voorzien werd mijn moeder lerares op een middelbare school in Michigan. Nu had ze alleen nog in de vakanties tijd om te schrijven. Mij stimuleerde ze ook om de pen op te pakken; al rond mijn zevende hield ik een dagboek bij waaruit ik mijn favoriete passages aan haar voorlas. Als ik bij mijn vader was, rekende ik uit hoeveel seconden het nog duurde eer ik mijn moeder weer zag en bad ik dat God haar zou beschermen, want ik was er niet gerust op dat haar niets rampzaligs zou overkomen. ('Wees maar niet bang, ik ben niet gek,' stelde ik mijn dagboek gerust.) Mijn moeder stimuleerde me mijn dagboek te zien als een middel om op afstand met haar te communiceren. 'Mam denkt dat het zal helpen om in mijn dagboek zogenaamd te schrijven aan iemand die ik alles kan vertellen, een soort extra moeder,' schreef ik. (Naast haar eigen dagboeken heeft ze ook al die van mij bewaard, op een paar na. Toen ik haar laatst appte of ik haar dagboeken mocht lezen, appte ze terug: 'Natuurlijk. Ik heb niks te verbergen, hoor.')

Op mijn tiende ging ik op zomerkamp in Maine; mijn moeder zat aan de kust in een zomerhuisje dat ze voor een maand had gehuurd. 'Ik had gehoopt er in mijn eentje te kunnen schrijven,' vertelde ze me laatst. Na drie dagen kamp belde ik dat ik overwoog het meer in te lopen en te verdrinken. Het was zeven uur rijden, maar ze kwam meteen. Er staan me weinig momenten van puurdere vreugde bij dan toen ik de volgende ochtend in haar huisje wakker werd en me realiseerde waar ik was.

's Morgens schreven we,' schreef ze later in een e-mail over die vakantie. 'We.' Op haar Mac Classic werkte ze haar dagboek aantekeningen van het voorgaande jaar over haar zorg voor een vriend met aids uit tot een verhaal. Ik zat

genomen die op Hannahs iPad en computer stonden en die ik nog niet had gezien. Mijn verhaal over Linda Bishop heb ik ook gedeeltelijk herschreven aan de hand van wat ik sindsdien over haar te weten ben gekomen. De overige stukken zijn eveneens aangepast, omdat het me nu niet meer zozeer gaat om de actualiteitswaarde als wel om de patronen van deze specifieke relatie: het ingewikkelde (en het voorrecht) van een fascinerend fantasiebestaan buiten het gezin, het instinct voor moederlijke zelfopoffering en de rommelige, soms egocentrische manier waarop dat uiteindelijk tot uiting komt; maar ook hoe verdrongen kennis een gezin, en een leven, kan vormen en ontwrichten.

Ik heb me altijd aangetrokken gevoeld tot verhalen waarin het perspectief niet vastligt. Met name de moeder-dochterrelatie laat zich niet in één vaststaande optiek vangen. Dat is een van de grote eyeopeners in mijn leven geweest: het kind dat iets wordt aangedaan wordt de volwassene die haar eigen wonden veroorzaakt, zonder te weten van welke wonden ze jaren na dato spijt zal moeten hebben omdat haar kinderen dat van haar vragen. Me weer in deze verhalen onderdompelen voelde soms als een kalmerende bezigheid, een manier om terug te keren naar mijn jongere ik en te sleutelen aan haar woorden en aannames – in het besef dat ze een beetje verontwaardigd zou zijn.

Voor jou zou ik willen dat ik haar was

Op 28 augustus 2008 maakte de drieëntwintigjarige Hannah Upp zich klaar voor de eerste dag van het nieuwe schooljaar, haar tweede jaar als leerkracht onderbouw op een middelbare school in Harlem. Haar huisgenoot Manuel Ramirez, ook werkzaam in het onderwijs, klopte op haar kamerdeur om er zeker van te zijn dat ze wakker was. Hannah klonk vrolijk toen ze hem bedankte en hem succes wenste met zijn eerste schooldag.

De vijf dagen daarop zagen ze elkaar niet. Ramirez nam aan dat Hannah in een opwelling met vrienden het lange Labor Day-weekend was gaan vieren. Op de vijfde dag werd Ramirez 's avonds gebeld door een kennis of hij wist waar Hannah was. Ook andere vrienden hadden haar geprobeerd te bereiken, maar kregen steeds haar voicemail. Ze was op haar eerste dag niet komen opdagen op school.

Ramirez liep Hannahs kamer in en zag haar tas op de grond liggen, met daarin haar portefeuille en haar telefoon. Hij legde de telefoon aan de oplader en vond vijf dagen aan ongelezen berichten. Toen belde hij Hannahs moeder, Barbara Bellus, pastor van de United Methodist Church, een vrouw met een warme stem en een hartelijk voorkomen. Zelfs in noodsituaties blijft Barbara geduldig en stoïcijns;

als je haar iets vraagt, denkt ze vaak even na voordat ze antwoord geeft. Ramirez vroeg wanneer ze Hannah voor het laatst had gesproken. Ook voor Barbara was dat vijf dagen geleden. ‘Barbara bleef bewonderenswaardig kalm,’ vertelt Ramirez. ‘Toen ik zei: “We willen eigenlijk naar de politie om haar als vermist op te geven,” zei ze: “Ja, dat lijkt me inderdaad verstandig.”’

Rechercheur Sam Perez kwam naar Hannahs appartement om haar huisgenoten te spreken en het pand te doorzoeken. Naarmate hij meer mensen uit haar omgeving sprak, stelde hij met verbazing vast hoeveel mensen zichzelf een hartsvriend of -vriendin van Hannah noemden. ‘Ze was een open boek voor haar vrienden; ze wisten zelfs haar wachtwoorden,’ vertelt Perez.

Toen dit eerste onderzoek niets opleverde, nam Perez contact op met vrijwel alle politiebureaus in Manhattan om de zoektocht op te schalen. Hij diende zelfs een verzoek in om ’s nachts politiehelikopters met infraroodcamera’s de lucht in te sturen. Hij hoopte ‘dat haar lichaamswarmte de plek waar ze zich bevond zou verraden’, zegt Perez. ‘Ik moest elke dag verslag uitbrengen aan mijn meerdere. “En, vordert het?” vroeg hij dan. En dan moest ik zeggen: “Nee, totaal niet. Ik kom geen steek verder.”’ Een week na haar verdwijning meldde *The New York Daily News*: ‘Lerares van 23 spoorloos verdwenen.’

Hannahs vriendinnen, voor het merendeel oud-studiegenoten van Bryn Mawr College, bivakkeerden in haar appartement en plakten overal flyers over haar verdwijning op lantarenpalen, in metrostations en bij bushaltes. Ze tekenden plattegronden van de stadsparken, verdeelden die in sectoren en gingen in groepjes op pad om in bosschages, op hardlooppaden en zelfs onder parkbankjes te zoeken.

Volgens de Myers-Briggs Type Indicator (MBTI), een persoonlijkheidstest waar Hannah het vaak over had, had ze het profiel ENFP: Extraverted Intuitive Feeling Perceiving, een menstype dat te omschrijven is als een extraverte idealist op zoek naar diepere zingeving en verbinding. ‘Ze is uitgesproken gedreven, en daar voel ik me schuldig over, want ik was in mijn jonge jaren ook zo,’ vertelde haar moeder Barbara me. Vijf vriendinnen gebruikten dezelfde karakterisering: ‘Ze was het stralende middelpunt.’ Eén vriendin grapte: ‘Jammer dat we Hannahs feromonen niet konden aftappen; dan hadden we schatrijk kunnen worden.’

Twee weken na haar verdwijning kreeg Perez een telefoontje van een jongeman die met Hannah op de lerarenopleiding had gezeten. De jongeman had even daarvoor bij een Apple-winkel in Manhattan een vrouw gezien van wie hij dacht dat het Hannah was. Toen hij haar aansprak, ‘reageerde ze zo ontspannen en stelde ze hem zo op zijn gemak dat hij begon te twijfelen of ze wel de vermiste persoon was’, zo staat in het politierapport te lezen. Rechercheur Perez vroeg de camerabeelden uit de winkel op en liet Barbara naar het politiebureau komen om ze te bekijken. Wat Barbara zag, was een vrouw in een sportbeha en hardloophort met haar haar in een hoge paardenstaart, die de trap in de winkel op liep. Toen de jongeman haar aansprak, zegt Barbara, ‘zag ik haar zo’n nonchalant gebaar maken, en toen wist ik meteen dat zij het was. Dat was zo’n typerend gebaar voor haar, zo van: “Welnee joh, alles is prima, je kent me toch, niks aan de hand.”’ Een andere camera had opgenomen hoe Hannah een van de laptops in de winkel gebruikte om in te loggen op haar Gmail. Ze keek even op het scherm en liep toen weg.

Twee dagen later werd ze gesignaleerd bij een Starbucks

in SoHo. Toen de politie arriveerde, was ze inmiddels via de achteruitgang weggelopen. De politie ontving meldingen van vijf sportscholen in New York, allemaal net buiten het centrum, waar ze volgens Perez waarschijnlijk had gedoucht. *The New York Times* wijdde een artikel aan haar verdwijning waarin stond: ‘Het was alsof de stad zijn muil had opengesperd en haar met huid en haar had opgeslokt.’

Op 16 september, ze werd inmiddels twintig dagen vermist, zag de kapitein van een veerboot naar Staten Island iets in het water drijven bij een vuurtoren op een rots ten zuiden van het Vrijheidsbeeld. ‘De kapitein pakte zijn verrekijker en zag dat er inderdaad iemand in het water lag,’ staat in het politierapport te lezen. Twee bemanningsleden voeren in een reddingssloep naar het lichaam, dat voorover in het water lag. ‘Ik dacht werkelijk dat ze dood was,’ verklaarde een van de twee later. Een van de mannen pakte haar bij haar enkels, de andere greep haar onder haar schouders. Ze hapte naar adem en begon te huilen.

De vrouw werd per ambulance overgebracht naar een ziekenhuis op Staten Island. Toen men haar bij de Spoedeisende Hulp vroeg wie ze was, zei ze dat ze Hannah heette en gaf haar moeders telefoonnummer. Barbara was er binnen een uur. Hannah was zowel verbrand als lijkleek, vertelde ze later, ‘alsof ze drie weken achter een boot aan was gesleept’. Het eerste wat ze vroeg was: ‘Waarom ben ik zo nat?’

De politie verhoorde Hannah in het ziekenhuis. Barbara, die op de gang bleef wachten, zegt: ‘Ik kon horen dat ze antwoord probeerde te geven op hun vragen – ze deed echt haar best, probeerde te zeggen wat ze wilden horen – maar dat ze het zelf ook niet kon verklaren.’ Het laatste wat ze zich herinnerde was dat ze op haar eerste schooldag ’s mor-

gens vroeg was gaan hardlopen in Riverside Park, vlak bij haar appartement. Barbara zegt dat Hannah toen ze haar kamer weer inkwam zat te huilen. ‘Ze geloven me niet,’ zei ze.

Ze werd opgenomen wegens onderkoeling, uitdroging en ernstige zonnebrand aan de linkerkant van haar lichaam. Vier van haar vrienden bezochten haar die dag in het ziekenhuis. Een van hen, Piyali Bhattacharya, vertelde me: ‘Ik liep haar kamer binnen en daar zat Hannah in een ziekenhuisstoel, en ze zei iets van: “Hé Yali, hoe is het met jou?” Niet te geloven toch? Hoe het met *mij* was.’

Volgens Hannahs huisgenoot Manuel beseftte ze niet dat er drie weken waren verstreken. ‘Ze glimlachte toen ze me zag en zei iets als “Ik hoop dat ik hier snel weg mag, want ik moet mijn klaslokaal inrichten.” Ze was helemaal de oude, lachen, grapjes maken.’ Ze deed luchtig over een grote blaar op haar enkel waarin witte vlokjes zweefden. ‘Mijn sneeuwbol,’ zei ze tegen haar vrienden.

Barbara sliep naast haar in de ziekenhuisstoel. Midden in de nacht werd Hannah wakker. ‘Ik was bij een vuurtoren,’ zei ze en ze viel weer in slaap. Toen Barbara haar de volgende ochtend naar de vuurtoren vroeg, zei ze dat haar daar niets van bijstond.

Hannah werd overgebracht naar de psychiatrische afdeling van het Columbia University Medical Center, waar ze een aantal hersenscans onderging. Die brachten geen neurologische aandoening aan het licht die haar geheugenverlies kon verklaren. Ze wist nog alles van haar leven tot op een paar uur voor haar verdwijning.

De uiteindelijke diagnose luidde dissociatieve fugue, een zeldzame aandoening waarbij iemand zijn identiteitsbesef verliest en soms een nieuwe identiteit aanneemt, en in som-